

3.1.2025

EOAK/5349/2024

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos jaostopäällikkönä Kristian Holman

TARKASTUS: SATAKUNNAN LENNOSTO 10.10.2024

Tarkastusajankohta

10.10.2024 klo 10:00 – 14:30

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Kristian Holman

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Tuire Metso

Osallistujat tarkastuskohteesta

Lennoston komentaja, eversti

Oikeusupseeri, kapteeni

Keskusteluihin osallistuivat lisäksi omaa toimialaansa koskevissa asioissa sotilaspastori, päällikkölääkäri sekä sosiaalikuraattori. Lisäksi tarkastuksella tavattiin varusmiestoimikunnan edustajat.

1 TARKASTUKSEN TOIMITTAMISESTA

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain (197/2002) mukaisesti oikeusasiamies toimittaa tarkastuksia erityisesti puolustusvoimien eri yksiköissä seuratakseen varusmiesten ja muiden asepalvelusta suorittavien kohtelua. Oikeusasiamies suoritti Satakunnan lennoston tarkastuksen viimeksi 15.11.2016.

Tarkastus toimitettiin etukäteen laaditun ohjelman mukaisesti. Tarkastajat tutustuivat etukäteen saamaansa aineistoon, joka sisälsi mm. kurinpito- ja pienvahinkopäätöksiä sekä selvityksiä varusmiesten palvelusjärjestelyistä.

Varusmiehille ja henkilökunnalle oli varattu tilaisuus luottamukselliseen keskusteluun tarkastajien kanssa.

Tähän muistioon on kirjattu vain sellaiset asiat, joihin on tarkastuksen yhteydessä kiinnitetty huomiota ja joilla saattaa olla merkitystä varusmiesten kohtelua ja palvelusolosuhteita edelleen kehitettäessä.

2 TARKASTUSHAVAINTOJA

Satakunnan lennostoon kuuluu kolme joukkoyksikköä: Tukilentolaivue, Ilmataistelukeskus ja Lentotekniikkalaivue. Organisaatioon kuuluvat lisäksi esikunta, huoltokeskus, viestitekniikkakeskus sekä suojausyksikkö.

Varusmieskoulutuksesta vastaa Suojauskomppania, joka kouluttaa asevelvollisia ilmavoimien tehtäviin.

Satakunnan lennosto varusmiesten saapumiserävahvuus on n. 180 alokasta kahdesti vuodessa. Palkattua henkilökuntaa on noin 360.

Varusmiesten uusi kasarmirakennus valmistui elokuussa 2024. Vanha kasarmirakennus tullaan saneeraamaan ja se valmistuu vuoden 2025–2026 vaihteessa. Tarkastuksen yhteydessä tutustuttiin uuteen kasarmirakennukseen.

Varusmiehet vaikuttivat yleisesti ottaen erittäin tyytyväisiltä palvelusolosuhteisiinsa. Kiitosta saivat niin kouluttajat, terveydenhuolto kuin varuskunnan olosuhteet.

Henkilöstöä kuormittavat yleisen kiireen lisäksi ennakoimattomat tilanteet. Myös tehtäviä on tullut lisää, mutta henkilöstöä ei ole lisätty samassa suhteessa. Erityisesti nuorten kouluttajien jaksaminen herätti huolta.

Tarkastuksen yhteydessä kerrottiin myös, että joissain tapauksissa virka-aikana tehtäväksi tarkoitettu työt, kuten operatiiviset suunnitelmat, oli teetetty harjoitusten yhteydessä, jolloin henkilö saa vähäisen sotaharjoituskorvauksen, mutta joutuu työskentelemään pidempiä työpäiviä ja virka-ajan ulkopuolella.

Satakunnan lennostosta ilmoitettiin pöytäkirjaluonnoksen kommenttina edellä todettuun, että kerrottu menettely on normaalia toimintaa harjoituksissa ja nykyään myös operatiivisia tehtäviä (esim. vartiointi) voidaan tehdä sotaharjoituksessa Pääesikunnan ohjeistuksen mukaisesti. Kunhan asia on mainittu sotaharjoituksen käskyssä niin silloin kyseessä on sotaharjoituksessa tehtävä työ. Tämä on myös puolustusvoimissa tarkasti ohjeistettu. Joku voi toki kokea, että asioita pitäisi joskus tehdä sotaharjoituksen sijaan tuntiperusteisesti. Nykyään myös sotaharjoitukseen on mahdollista osallistua tuntiperusteisesti ns. virka-aikana, vaikka yksittäisen henkilön osalta, kunhan tämä on käskyssä huomioitu.

Varusmiehillä on taloudellisia ongelmia vähemmän kuin ennen, mutta velkojen määrä voi olla euromääräisesti suurempi. Lisäksi oli ilmennyt jonkin verran peliongelmaisia sekä pikavippien kanssa ongelmassa olevia. Entistä enemmän on myös yrittäjiä ja toiminimellä työtä tekeviä varusmiehinä. Lisäksi, jos alle 20-vuotias saa perhe-eläkettä, niin hän menettää sen varusmiespalveluksen alkaessa.

On varsin ilmeistä, etteivät varusmiehet tule toimeen pelkällä päivärahalla, vaikkeivat poistuisikaan palveluspaikastaan koko palveluksensa aikana, mikä sinänsä jo kuulostaa ajatuksena mahdottomalta. Pahimmillaan tämä voi johtaa siihen, ettei varusmiehellä ole varaa välttämättömään toimeentuloon viikonloppuisin, mikä taas voi johtaa varusmiehen velkaantumiseen ja mahdolliseen luottohäiriömerkintään.

Lisäksi tarkastuksen yhteydessä kerrottiin, että varusmiehen hakeutuessa lomalla sairastumisen tai vammautumisen johdosta julkiseen terveydenhuoltoon, hoidosta aiheutuva lasku tulee varusmiehen nimellä hänelle itselleen, vaikka lasku olisi tarkoituksenmukaisinta osoittaa suoraan Puolustusvoimille. Joissain varuskunnissa tämä laskun osoittaminen suoraan Puolustusvoimille on toiminut, mutta Pirkanmaan alueella laskut on osoitettu ensisijaisesti varusmiehelle itselleen. Varusmiehellä ei välttämättä ole varaa maksaa tällaista hoitomaksua ensin itse. Sosiaaliturvatoimisto on selvittänyt näitä laskutusepäselvyyksiä ja ne on saatu viime kädessä hoidettua, mutta selvittelymenettely on varsin työlästä ja aikaa vievää.

Etukäteen hankituissa esitutkintapöytäkirjoissa oli joitakin esitutkintoja luvattomista poissaoloista. Erään teonkuvauksen mukaan iltavapaalta paluu oli keskeytynyt rengasrikon vuoksi (19/SUOJK/SATLSTO/2023) ja eräässä toisessa tapauksessa polttoaineen loppumisen vuoksi (20/SUOJK/SATLSTO/2023). Molemmissa tapauksissa oli seuraamuksena annettu muistutus. Yleisesti voidaan todeta, että tällaisissa tapauksissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että teon tahallisuusvaatimus täyttyy, koska luvaton poissaolo on rangaistava vain tahallisenä.

Etukäteen hankituissa esitutkintapöytäkirjoissa oli myös esitutkintoja vartiorikoksista. (1/SUOJK/SATLSTO/2024, 3/SUOJK/SATLSTO/2024 ja 4/SUOJK/SATLSTO/2024). Kaikissa tapauksissa oli kysymys vartiotehtävään komennetun varusmiehen nukahtamisesta vartiossa ollessaan. Kahdessa tapauksessa oli kysymys tuottamuksellisesta vartiorikoksesta, kun taas yhdessä perusmuotoisesta vartiorikoksesta, vaikka esitutkinta-aineistojen perusteella tekojen syyksiluettavuudessa ei vaikuttanut olevan merkittäviä eroavaisuuksia.

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin oikeusasiamies Petri Jääskeläiselle. Hän katsoi, ettei tarkastus anna aihetta enempiin toimenpiteisiin. Oikeusasiamies pitää riittävänä, että tähän pöytäkirjaan kirjatut asiat tulevat Satakunnan lennoston komentajan sekä Pääesikunnan tietoon tämän pöytäkirjan valmistumisen myötä.

Satakunnan lennoston vapautensa menettäneiden säilytystilojen tarkastuksesta on laadittu erillinen pöytäkirja (EOAK/5350/2024).

Tämä pöytäkirja on ollut luonnosvaiheessa Satakunnan lennostossa kommentteja ja mahdollisten salassa pidettävien tietojen arviointia varten.